

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра економіки та фінансів

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

**Методичні рекомендації до виконання СРС
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»,
галузь знань 05 «Соціальні і поведінкові науки», ОП
«Економіка та бізнес»**

УДК 658:005.93:330.123.7(072)(075.8)

Ухвалено Науково-методичною радою
протокол № 6 від 26.01.2023 р.

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів
протокол № 7 від 26.12.2022 р.

Укладач

Росола У. В. – доцент кафедри економіки та фінансів МДУ

Рецензент:

Пугачевська К.Й., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами та туризму

Р43

Ресурсне забезпечення підприємства: Методичні рекомендації до виконання СРС для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка», галузь знань 05 «Соціальні і поведінкові науки», ОП «Економіка та бізнес» /укладач У. В. Росола. – Мукачево: МДУ, 2022. – с.31

З М І С Т

1. Преамбула	4
2. Тематичний план дисципліни	6
3. Методичні вказівки до вивчення тематичного плану дисципліни «Ресурсне забезпечення підприємства»	6
4. Тести	19
5. Завдання до виконання практичної частина СРС	24
6. Критерії оцінювання самостійної та індивідуальної роботи	29
7. Список використаних джерел	29

Преамбула

Ресурсне забезпечення підприємств на сучасному етапі розвитку економіки необхідно розглядати як економічну основу, реальну силу розвитку підприємства, що характеризується системою показників, які відображають не тільки наявні ресурси, а й їхні резерви, які можуть бути використані за певних умов.

Ефективність управління ресурсним потенціалом підприємства досягається за умов раціонального його використання для отримання повного кінцевого результату у вигляді виробництва продукції високої якості.

Підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом, забезпечення його раціонального використання значною мірою пов'язано з проведенням якісних змін у складі ресурсів та з підвищенням ефективності в їх управлінні. Завдання підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств полягає, насамперед, у вдосконаленні використання та управління ресурсами підприємства та у підвищенні їх цілісності, яка проявляється у їх тісному взаємозв'язку.

Метою викладання обов'язкової навчальної дисципліни «Ресурсне забезпечення підприємства» є формування у студентів системи теоретичних знань щодо управління ресурсами підприємства, вибору інструментів та методів для їх формування та ефективного використання, а також набуття практичних навичок щодо аналізу спектру функціональних їх характеристик, на основі яких має забезпечуватись компенсація їх дефіцитних властивостей.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Ресурсне забезпечення підприємства» є вивчення методів щодо ефективного забезпечення ресурсами бізнесу та аналіз факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ з метою виявлення потенційних загроз та можливості, з якими підприємство може зустрітись в майбутньому, та набуття навичок аналітичного обґрунтування прийняття ефективних управлінських рішень щодо аналізу спектру функціональних характеристик ресурсів підприємства, з метою компенсації та збалансування їх дефіцитних властивостей.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен набути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

Загальні компетентності:

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Фахові компетентності спеціальності:

СК15. Здатність розуміти та використовувати причинно-наслідкові зв'язки між умовами функціонування та результатами діяльності бізнес-структур

СК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків

Результати навчання:

РН 4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

РН 11. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

РН 18. Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

Контрольною точкою для визначення підсумкових знань студентів здійснюється у формі заліку.

Вивчення дисципліни передбачає виконання СРС, результати якої враховується при загальному оцінюванні.

Виконання СРС та індивідуальна робота може проводитись у формі написання тез доповідей, оформлення презентації, реферату, виконання тестових завдань, виконання практичних завдань

Виконання СРС та індивідуальна робота (у формі тез доповідей/презентації)

Тематика рефератів з виконання індивідуальної роботи

1. Поняття, структура та джерела формування власних фінансових ресурсів підприємства.
2. Позикові фінансові ресурси підприємства: поняття, структура та механізм залучення.
3. Поняття та класифікація інвестиційних ресурсів підприємства.
4. Джерела фінансування інвестицій.
5. Інвестиційний цикл, його складові елементи.
6. Поняття, види і стадії інвестиційних проектів.
7. Особливості управління системою ризиків на підприємстві.
8. Сутність, роль і значення інформаційних ресурсів підприємства.
9. Сутність системного підходу до управління ресурсами підприємства. Етапи управління ресурсами підприємства.
10. Поняття та класифікація економіко-статистичних методів і моделей в управлінні ресурсами підприємства.

Тематичний план дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи поняття та визначення необхідності ресурсів для бізнесу та методи і моделі в управлінні ресурсами підприємства

- Тема 1. Теоретичні основи поняття та визначення необхідності ресурсів для бізнесу
- Тема 2. Сутність, класифікація та джерела формування ресурсів підприємства
- Тема 3. Стратегічні ресурси підприємства
- Тема 4. Система управління ресурсами підприємства
- Тема 5. Методи в управлінні ресурсами підприємства
- Тема 6. Трудові ресурси підприємства

Змістовий модуль 2. Матеріальні, нематеріальні, фінансові та інвестиційні ресурси підприємства

- Тема 7. Матеріальні ресурси підприємства
- Тема 8. Нематеріальні ресурси підприємства
- Тема 9. Фінансові ресурси підприємства
- Тема 10. Інвестиційні ресурси підприємства
- Тема 11. Інформаційні ресурси підприємства

**Методичні вказівки
до вивчення тематичного плану дисципліни
«Ресурсне забезпечення підприємства»**

Тема 1. Теоретичні основи поняття та визначення необхідності ресурсів для бізнесу

При вивченні даної теми необхідно розглянути конкурентоспроможність підприємства яка забезпечується переважно нарощуванням наявних ресурсів, впровадженням нових технологій, інноваційних трансформацій. Ринкове середовище висуває жорсткі вимоги до підвищення ефективності наявних ресурсів та напрямів розбудови і зміцнення ресурсного потенціалу, зниження затрат на виробництво, підвищення якості товарів. Основу поняття категорії ресурсний потенціал, становить загальна категорія ресурси.

Вивчення проблеми управління та необхідності визначення ресурсів для бізнесу пов'язана з постійною зміною економічної ситуації, значним ростом конкуренції між суб'єктами господарювання за ринки ресурсів і ринки збуту готової продукції. З метою вирішення даної проблеми необхідно дослідити поняття «ресурси» та переглянути їх класифікацію.

Першочерговим етапом в побудові ефективного управління ресурсним потенціалом є встановлення місії. Ставиться глобальна мета діяльності підприємства, яка відбиває призначення підприємства, його роль у суспільстві та забезпечення власних конкретних інтересів. Після встановлення місії необхідно встановити конкретні цілі діяльності. При цьому ефективне управління ресурсним потенціалом повинно бути спрямоване на виконання не тільки основної місії підприємства, але і його цілей, які виходять з його місії.

Ефективність діяльності підприємства у сучасних умовах залежить від багатьох різних факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Головним чинником, що впливає на ефективність управління підприємством, є ефективність управління його ресурсами. При цьому слід відзначити, що у сучасній економічній літературі досі не існує єдиної думки щодо визначення терміну «ресурси підприємства» та їх складу. Ресурси надходять на підприємство, використовуються для досягнення його цілей та дають результат, що схематично представлено на рис. 1.1.

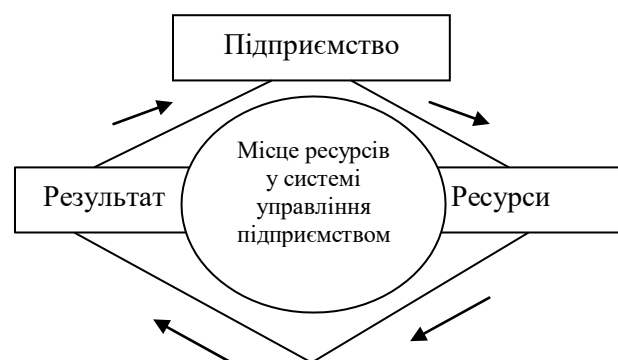

Рис. 1.1. Місце ресурсів у системі управління підприємством

Категорія «ресурс» (від французького *resource* – засіб, запас, джерело доходу) має універсальний, міждисциплінарний та багатоаспектний характер. Даний термін зустрічається в понятійному апараті багатьох галузей знань. Розглянемо групи ресурсів забезпечення бізнесу:

- матеріальні - всі створені людиною «рукотворні» засоби виробництва, (які, таким чином, самі є результатом виробництва);
- трудові - населення в працездатному віці, яке в «ресурсному» аспекті зазвичай оцінюють за трьома параметрами: соціально-демографічному, професійно-кваліфікаційному та культурно-освітньому;

- фінансові - грошові кошти, які суспільство в змозі виділити на організацію виробництва.

- нематеріальні ресурси - це частина потенціалу підприємства, яка дає економічну вигоду протягом тривалого періоду та має нематеріальну основу отримання доходів, до яких належать об'єкти промислової та інтелектуальної власності а також інші ресурси нематеріального походження.

- інформаційні ресурси. Інформація набуває характеру товару та перетворюється в об'єкт змазаності. Вона має ряд специфічних властивостей: не втрачається в процесі використання, розширення її споживання практично не має обмеження; вона має високу ресурсозберігаючу здатність. Таким чином, інформація фактично визнається елементом виробництва і є невід'ємною складовою частиною економічного потенціалу підприємства.

Таким чином, під ресурсам забезпеченням бізнесу слід розуміти сукупність матеріально-технічних, трудових, фінансових, інформаційних, які використовуються в процесі створення товарів, послуг та інших цінностей. Склад ресурсів повинен розглядатися з урахуванням всіх можливих підходів до їх класифікації. Тільки чітке уявлення про сутність і складі всіх ресурсів дає можливість підприємству домогтися максимального ефекту управління ним.

Тема 2. Сутність, класифікація та джерела формування ресурсів підприємства

Вивчаючи дану тему необхідно акцентувати увагу на постійний пошук фінансових джерел функціонування та розвитку підприємства, забезпечення найефективнішого інвестування фінансових ресурсів, які мають важливе значення в роботі фінансових служб підприємств, установ і організацій.

Від величини фінансових ресурсів залежить фінансування процесу розширеного відтворення, виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, страховими й іншими організаціями та соціально-економічний розвиток підприємства загалом. Достатня наявність фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають фінансовий добробут підприємства: платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість.

Класифікацію джерел формування фінансових ресурсів на підприємстві здійснюється за таким основними ознаками: ресурси, що формуються під час заснування підприємств; формуються за рахунок власних і прирівняних до них коштів; мобілізуються на фінансовому ринку; ресурси, що надходять у порядку розподілу грошових надходжень.

Кожному джерелу формування фінансових ресурсів притаманні певні як позитивні, так і негативні особливості, що обумовлює різний вплив власних і позикових коштів на діяльність підприємства.

Співвідношення власних і позикових коштів у загальному обсязі фінансових ресурсів підприємства формують показник структури капіталу підприємства, який є одним із найголовніших критеріїв оцінки фінансового стану підприємства.

Залежно від джерел формування фінансові ресурси поділяються на три групи:

1) фінансові ресурси, сформовані за рахунок власних і прирівняних до них засобів (прибуток від основної діяльності, прибуток від реалізації вибулого майна, прибуток від позареалізаційних операцій, амортизаційні відрахування, надходження від засновників при формуванні статутного капіталу, додаткові пайові та інші внески, стійкі пасиви та ін.);

2) фінансові ресурси, сформовані за рахунок мобілізації ресурсів на фінансовому ринку (кошти від емісії та продажу акцій, облігацій та інших видів цінних паперів; кредити банків та позики юридичних й фізичних осіб, факторинг, фінансовий лізинг тощо);

3) фінансові ресурси, що надходять в порядку перерозподілу (страхові відшкодування, ресурси, отримані від концернів, асоціацій, головних компаній, дивіденди та відсотки за цінними паперами інших емітентів, бюджетні асигнування).

1. Власні та прирівняні до них кошти.

Первинне формування фінансових ресурсів відбувається у процесі заснування підприємства, в момент утворення його статутного капіталу.

Статутний фонд (капітал) характеризує початкову суму власного капіталу

підприємства, яку інвестують для формування його активів і початку здійснення господарської діяльності. Величина статутного фонду показує розмір тих грошових коштів – основних і оборотних, – які інвестовані в процес виробництва.

До складу власних фінансових ресурсів включають додатковий капітал, який створюється за рахунок приросту вартості майна в результаті переоцінки основних засобів, емісійного доходу (за рахунок перевищення реалізаційної ціни акції над номінальною), безоплатно отриманих цінностей на виробничі цілі.

Резервний капітал – формується на підприємствах за рахунок нерозподіленого прибутку на умовах, що визначені установчими документами. Кошти резервного капіталу використовують для покриття збитків від господарської діяльності, а також для збільшення статутного капіталу.

Нерозподілений прибуток – це залишок одержаного підприємством прибутку, не витраченого за відповідними напрямками на дату складання звіту.

Нормою для успішної, рентабельної роботи підприємства, його високої конкурентоспроможності на ринку є ситуація, за якої власний капітал становить більшу частину його фінансових ресурсів.

Власні фінансові ресурси, у свою чергу, формуються за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел

Тема 3. Стратегічні ресурси підприємства

При вивченні даної теми необхідно знати, що у реальному господарському механізмі одні ресурси відіграють ключову роль у створенні доданої вартості та цінності для споживача, а інші опосередковують потоки подій. Такі ключові ресурси прийнято називати стратегічними ресурсами, фактори успіху.

За визначенням Дж. Барні, ресурси — це всі активи, здібності, організаційні процеси, інформація, знання, які контролюються підприємством і надають можливості розробляти та реалізовувати стратегії, що забезпечують підвищення рівнів раціональності та ефективності підприємства. Сукупність різномірних ресурсів організації являє собою потенціал підприємства.

Сформовані ресурси бізнес-структур перетворюються на фактори виробництва. Активи – це сукупності певних факторів виробництва, якими фірма володіє або управляє. Активи можуть бути створені лише в результаті процесу накопичення шляхом інвестування за певний період часу.

Активи можуть бути матеріальними або нематеріальними, але у будь-якому випадку, це «видимі» ресурси. Прикладами активів можуть бути обладнання, патенти, торгові марки, сформовані та кодифіковані знання, складські та інформаційні системи.

Будь-яке підприємство зосереджує свої стратегічні ресурси у певному напрямку діяльності, який створює найбільшу частку вартості у сукупному доході. Даний метод досить актуальний при аналізі діяльності бізнес-одиниць компанії: відокремлених підрозділів, філій, дочірніх підприємств. Визначається, у якій ланці загального ланцюга головного підприємства оперує підрозділ, створюючи вартість.

Виділення стратегічних ресурсів можливе також на основі визначення стратегічно важливих бізнес-процесів, операцій на підприємстві і як висновок з цього – визначення ресурсів, які приймають участь у реалізації таких функцій.

Основним принципом виділення елементів підприємства для стратегічного управління є оцінка можливостей досягнення стратегічних цілей організаційної системи, які виникають при використанні даного елемента системи. Тобто елементами системи повинні бути не матеріальні засоби виробництва, предмети праці або визначені категорії працівників, а ті можливості досягнення стратегічних цілей виробничої системи, котрі відкриваються при використанні даних засобів, предметів та категорій. Діяльність фірми повинна розглядатися з точки зору ієрархії цілей. Вона складається з ланцюжка «кінцева мета - засоби її досягнення».

Інструментом, що унаочнює взаємозв'язок стратегії та засобів її досягнення, є

збалансована система показників. При формуванні цільових показників деякі компанії йдуть за таким принципом - на початку формулюються всі цілі для компанії, потім - ключові фактори успіху і тільки після цього переходять до ключових показників ефективності. Далі визначаються внутрішні ресурси, які відіграють ключову роль у досягненні показників ефективності. У результаті зусиль об'єднати кількісні та якісні аналітичні дані виникла система BSC (Balanced Scorecard) – система збалансованих показників, яка передбачає аналітику рівня реалізації поставленої мети за якісними складовими з кількісними показниками по кожній з них, з якісним ранжуванням кожного числа (червоний – зонатривоги, жовтий – зона уваги, зелений – зона успіху). У системі BSC аналіз проводиться за чотирма основними блоками: Клієнти, Фінанси, Внутрішні бізнес-процеси, Освіта і розвиток. Потенційні стратегічні ресурси компанії наведено на рис.1.3

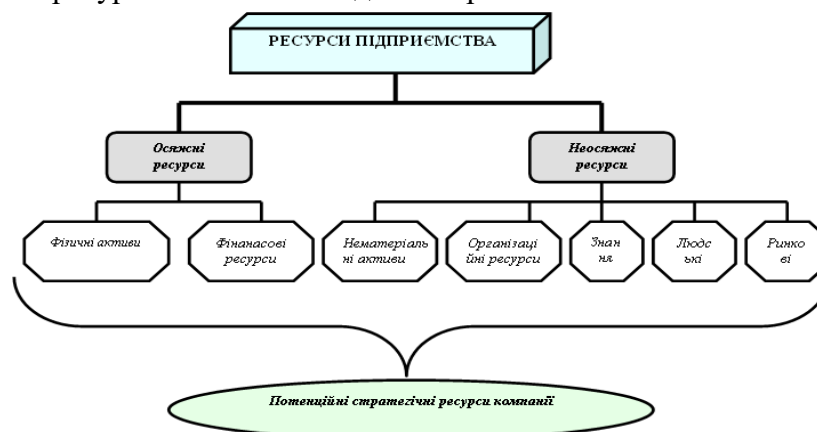

Рис. 1.3. Потенційні стратегічні ресурси компанії

Тема 4. Система управління ресурсами підприємства

Системи управління ресурсами підприємства це комплекс апаратних і програмних засобів, призначений для управління ресурсами підприємства.

Системи управління ресурсами це комплекс програмних, технічних, інформаційних, лінгвістичних, організаційно-технологічних засобів і дій кваліфікованого персоналу, призначений для рішення задач планування і управління ресурсною базою організації.

У сучасних умовах ефективно управління ресурсами підприємства являє собою цінний процес управління організації загалом. Отже, підвищення ефективності управлінської діяльності ресурсами підприємства на основі систем управління ресурсами стає одним з напрямів вдосконалення діяльності підприємства загалом.

Впровадження систем управління ресурсами підприємством, як і будь-яке серйозне перетворення на підприємстві, є складним і часто хворобливим процесом.

Сучасні умови національної економіки вимагають від вітчизняних підприємств швидко реагувати та пристосовуватися до змін ринкових відносин, бути фінансово стійкими, незалежними та конкурентоспроможними суб'єктами господарювання. Для відповідності зазначеним вимогам, підприємство повинно мати достатній обсяг фінансових ресурсів. Важливе значення і роль процесів комунікаційно-інформаційного обміну в управлінській системі, яка розглядається, обумовлює провідний характер функції моніторингу і контролю серед управлінських операцій, що здійснюються у цій сфері.

Моніторинг управління фінансовими ресурсами підприємства є сукупністю інформаційно-аналітичних, розпорядницьких та контрольних операцій, зміст яких полягає у зборі та обробці необхідної інформації про динаміку змін підконтрольних показників, а також із надання результатів для аналізу відхилень, що допущені в сфері фінансів, оцінки їхнього впливу на рівень витрат підприємства та умови надання залучених фінансових ресурсів, генерації та реалізації належних управлінських рішень, необхідних для оперативного та повного пристосування підприємства до змін умов зовнішнього середовища, або конкретної фінансової установи. При цьому слід підкреслити, що функціональне

наповнення системи управління фінансовими ресурсами підприємства має бути набагато більш широким, ніж простий комплекс заходів із пасивного відстеження умов господарського середовища, пов'язаних із формуванням власних або залученням позикових фінансових ресурсів. Навпаки, дієвість функціонування системи моніторингу, що розглядається, буде забезпечуватися насамперед активною прогностично-діагностичною спрямованістю усіх операцій, що будуть виконуватися в межах реалізації інформаційно-аналітичних процедур. Іншою важливою передумовою забезпечення належного рівня ефективності роботи системи управління фінансовими ресурсами підприємства є досягнення обов'язкової відповідності внутрішньої побудови інформаційно-аналітичного комплексу до обсягів, характеру та різноманіття тих проблем, які можуть виникати у сфері фінансів підприємства із широким колом його реальних та потенційних фінансових партнерів, інших чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. При побудові системи управління фінансовими ресурсами підприємства слід також брати до уваги необхідність урахування довгострокового характеру цілей і завдань підприємства у сфері формування фінансових ресурсів.

Отже, здійснення інформаційно-аналітичних процедур має враховувати усе наявне різноманіття цілей (коротко, середньо, довгострокових), які підприємство переслідує у процесі формування фінансових ресурсів, а не лише зосереджуватися на виявленні певних відхилень у кількісних або якісних характеристиках видів фінансових ресурсів (власних та залучених).

Необхідність забезпечення гнучкості у побудові та при функціонуванні системи управління фінансовими ресурсами додатково посилюється ієрархічно різноспрямованим характером функціонування цієї системи. Користувачами аналітично-довідкової інформації, що генерується в процесі моніторингу на підприємстві можуть виступати працівники, задіяні у різних функціональних підрозділах, з різною сферою та мірою відповідальності, різними управлінськими повноваженнями та ін.

Таким чином, внутрішня побудова системи управління фінансовими ресурсами підприємства має обов'язково враховувати різноманіття потреб, які необхідно задовольнити при постачанні моніторингових відомостей — відповідно до різниці у вимогах щодо повноти, оперативності, достовірності одержаної інформації.

В цілому, конкретний зміст вимог визначається характером та мірою гнучкості управлінських рішень, які приймаються на різних рівнях управлінської ієрархії. Крім того, побудова системи управління фінансовими ресурсами підприємства також повинна відповідати певному співвідношенню встановлених цілей та завдань, що також потребує ретельного погодження розподілу відповідальності за здійснення цих процедур.

Тема 5. Методи та моделі в управлінні ресурсами підприємства

Вивчаючи дану тему необхідно знати, що ресурсні можливості досягнення підприємницьких цілей залежать від наявності первісного капіталу, бізнес-ідей, забезпеченості факторами виробництва. До загальних доступних ресурсів, що забезпечують підприємницький потенціал, відносять: фінансові, трудові, природні ресурси, сировина, технології, матеріали, нормативна, навчальна, ринкова інформація спеціалізована освіта і підтримка.

Характерною особливістю ефективного управління ресурсним потенціалом є, в першу чергу, оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства, де корисний результат діяльності підприємства порівнюється з витратами на отримання цього корисного результату. Корисний результат розглядається як ефект, який може бути економічним, у вигляді прибутку підприємства, та соціальним, у вигляді забезпечення формування кращого рівня життя для людини. Ресурсний метод аналізу стану виробництва поступово одержує загальне визнання й усі частіше практично застосовується при обґрунтуванні управлінських рішень. Ресурсомісткість виробничої потужності може бути визначена питомими витратами ресурсів на одиницю виробничої потужності. Ці показники повинні розглядатися в рамках витратної концепції ефективного функціонування суспільного виробництва, тобто

передбачати аналіз динаміки питомих витрат ресурсів. До показників, що характеризують формування величини виробничої потужності, варто зарахувати:

- для питомих витрат капіталу - вартість одиниці виробничої потужності;
- для питомих витрат праці – кількість відпрацьованих за рік годин на одиницю виробничої потужності;
- для питомих витрат матеріалів – вартість витрачених за рік матеріалів у розрахунку на одиницю виробничої потужності;
- для питомих витрат енергії – витрати енергії в розрахунку на одиницю виробничої потужності.

У реальних виробничих умовах економічну оцінку виробничого потенціалу окремих ділянок і підприємств із достатньою повнотою можна здійснювати з застосуванням сукупності вартісних і натуральних техніко- економічних показників: обсяг продукції в натуральних вимірниках (у разі наявності можливості застосування натуральних показників: штуки, тони); трудомісткість виготовлення продукції; виробничі площі, задіяні для конкретного виробництва; енергетична потужність установок, що забезпечує конкретне виробництво; вартість виробничих засобів у складі основних і оборотних коштів, в окремих випадках із активної частини; вартість товарної продукції; додана вартість; прибуток. До інших питомих виробничих ресурсів належать: трудомісткість, виробнича площа, електрична потужність і вартість основних засобів на одиницю прибутку. Ці показники уточнюють питомий розмір окремих ресурсів для забезпечення функціонування виробничої потужності. Крім того, питомі показники товарної продукції і доданої вартості на одиницю прибутку відображають необхідний розмір оборотних коштів для забезпечення нормального функціонування виробництва, що в умовах дефіциту матеріальних і фінансових ресурсів сприяє їхньому регулюванню, поповненню і раціональному використанню, а також застосуванню вищезазначених виробничих ресурсів, інтенсивність використання яких будевизначатися їхніми питомими розмірами відносно прибутку. Практична значущість наведених показників сприяє поглибленню аналізу використання виробничої потужності, розширює його можливості.

Розрізняють методики спрямовані на визначення абсолютної, динамічної та порівняльної ефективності управління процесами на підприємстві, від цього залежить вибір показників-індикаторів аналізу окремих процесів (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5

Приклад вибору індикаторів для формування інтегрального показника

№ з/п	Процеси	Показники за видами ефективності управління процесами		
		Абсолютна	Динамічна	Порівняльна
1	Виробничо-технологічні	Рівень зносу основних засобів	Темп зростання продуктивності праці	Кількість патентів, авторських прав
2	Організаційні	Частка внутрішнього ринку	Зміни організаційної структури	Підвищення кваліфікації персоналу
3	Інформаційні	Витрати на інформатизацію та програмне забезпечення	Зміна витрат на отримання інформації	Якість інформаційних джерел
4	Соціально-психологічні	Величина платні персоналу	Зміна частки витрат, що спрямовується на соціальний розвиток працівників	Рівень мотивації праці на підприємстві
5	Фінансово-економічні	Обсяг інвестицій	Чистий грошовий потік	Рентабельність продажу продукції

Модель рівня виконання бізнес-процесів виступає інструментом щодо прийняття рішень в управлінні бізнес-процесами і дозволяє визначити доцільність їх упровадження та автоматизації. Універсальність методів, критеріїв, індикаторів, показників для опису та дослідження явищ і процесів притаманні науковому апарату управлінського аналізу але практичне застосування висуває необхідність розробки підходів варіативного характеру з можливістю швидкого реагування на зміни у зовнішньому або внутрішньому середовищі бізнес – структури, а також з урахуванням особливостей розвитку бізнесу тощо. Управління

ефективністю функціонування підприємств неможливо без вірно обраних та реалізованих на практиці аналітичних методів, які на сучасному етапі розвитку науки розподіляють на евристичні, розрахункові та комбіновані

Тема 6. Трудові ресурси підприємства

При вивченні даної теми необхідно знати яким чином здійснюється забезпеченість підприємства необхідними трудовими ресурсами, їх раціональне використання, високий рівень продуктивності праці мають велике значення для підвищення ефективності функціонування будь-якої підприємницької структури.

Сьогодні трудові ресурси виступають визначальним елементом у досягненні конкурентних переваг на сучасному економічному рівні. Не природні багатства, а здоров'я, знання, накопичені в процесі навчання та подальшої трудової діяльності, акумульована інформація, досвід працівника утворюють основний матеріал, який закладається у фундамент розвитку економічної системи в країнах із розвинутою ринковою економікою, оскільки серед основних визначальних складників якості продукції виступає такий елемент, як трудові ресурси. Отже, трудові ресурси сьогодні є одним із значущих складників капіталу підприємницької структури. Особливими рисами, які відрізняють трудові ресурси від будь-яких інших, є можливість висувати вимоги до керівництва щодо змін умов роботи й оплати праці, можливість виконувати роботу або відмовлятися від неї добровільно, а також можливість звільнитися за власним бажанням. У зв'язку із цим необхідно ретельно обмірковувати напрями ефективного використання трудових ресурсів підприємства, а для цього треба, насамперед, мати достовірну та об'єктивну інформацію щодо використання трудових ресурсів на підприємстві. Отримати таку інформацію можна лише за допомогою аналізу й оцінки персоналу. Аналіз трудових ресурсів дає змогу визначити потребу в персоналі, забезпеченість підприємства трудовими ресурсами, визначити рівень задоволення персоналу роботою та умовами праці, оцінити ефективність використання персоналу підприємства. Основними завданнями економічного аналізу стану та використання трудових ресурсів на підприємстві є виявлення й оцінка рівня досягнення поставлених цілей, визначення шляхів подальшого зростання продуктивності праці, методів ефективного управління фондом заробітної плати та способів збільшення виробництва продукції. Процес економічного аналізу трудових ресурсів на підприємстві, як правило, складається з таких послідовних етапів:

1. Визначення необхідних для аналізу показників, що характеризують стан і ефективність використання трудових ресурсів підприємства за певний період часу.
2. Розрахунок фактичних показників і визначення динаміки їх зміни порівняно з минулими періодами.
3. Визначення факторів і причин, що вплинули на зміну показників стану та використання трудових ресурсів підприємства.
4. Аналіз кожного виявленого фактору, як окремо, так і у взаємозв'язку з іншими факторами.
5. Визначення ступеня впливу аналізованих показників на якість і обсяг виробленої та реалізованої продукції.
6. Розроблення рекомендацій на підставі проведеного економічного аналізу для прийняття рішень щодо підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Протягом багатьох років економісти та вчені розробляють різні підходи до аналізу стану та використання трудових ресурсів. Ці підходи постійно аналізуються, доповнюються та розширюються через перманентні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства.

Отже, для оцінки показників трудових ресурсів можна об'єднаємо за такими групами:

- 1) аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами: відсотки персоналу основної та неосновної діяльності, структура персоналу;
- 2) аналіз кваліфікації персоналу: показники відповідності кваліфікації робочих складності робіт, які вони виконують, зокрема середні тарифні розряди робіт та робочих; показники загального та безперервного стажу роботи працівників; загальноосвітній рівень робітників та

їх середній вік; показники виконання плану з підвищення кваліфікації;

3) аналіз руху трудових ресурсів підприємства: коефіцієнт загального обороту; коефіцієнт обороту з прийому; коефіцієнт обороту з вибуття; коефіцієнт плинності кадрів; коефіцієнт заміщення працівників; коефіцієнт сталості персоналу, аналіз причин підвищення рівня плинності кадрів;

4) аналіз використання робочого часу: кількість відпрацьованих днів за категоріями робітників, тривалість робочого дня за категоріями робітників, номінальний та ефективний фонд робочого часу, фактори впливу на фонд робочого часу, втрати робочого часу та їх причини;

5) аналіз продуктивності праці та трудомісткості виробленої продукції: середньо-годинний, середньоденний та середньорічний виробітки, трудомісткість продукції, факторний аналіз продуктивності праці; 6) аналіз витрат на оплату праці: склад і структура фонду оплати праці, середньо-годинна та середньорічна оплата праці одного робітника, коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці та темпів зростання заробітної плати, коефіцієнт заборгованості по заробітній платі.

Від раціонального використання трудових ресурсів на підприємстві у цілому залежать результативність процесу виробництва й якість виробленої продукції, тому економічний аналіз стану та ефективності використання трудових ресурсів повинен займати одне з основних місць у системі загального аналізу господарської діяльності підприємства.

Тема 7. Матеріальні ресурси підприємства

Вивчаючи дану тему необхідно з'ясувати економічну сутність матеріальних ресурсів підприємства, критично проаналізовано методичний інструментарій управління матеріальними ресурсами підприємства, визначено концептуальні засади та переваги інтегрованого управління ресурсами.

В сучасних умовах діяльність підприємств характеризується високою ресурсомісткістю виробництва. Визначальною особливістю є постійне зростання дефіциту ресурсів унаслідок їх обмеженості та зростання їх вартості. Як наслідок, підвищується рівень собівартості та зменшується чистий фінансовий потік, що створює значні ризики у функціонуванні підприємств та ускладнює процеси управління ними. У таких умовах виникає необхідність пошуку ефективного та гнучкого механізму управління ресурсним забезпеченням підприємства, який створить передумови для забезпечення його сталого економічного розвитку.

Методика аналізу використання матеріальних ресурсів підприємства є важливим етапом комплексного визначення процесів функціонування підприємства. Матеріальні ресурси залишаються важливою складовою виробничої діяльності підприємства, вартісна характеристика якої є найбільш динамічною, а отже суттєво впливає на витрати діяльності та фінансові результати.

Методика аналізу використання матеріальних ресурсів передбачає традиційно ряд важливих етапів: аналіз потреби підприємства в матеріальних ресурсах, аналіз величини запасів (матеріальних ресурсів) використаних підприємством за певний проміжок часу, аналіз виконання договорів на постачання матеріальних ресурсів, аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів, інші. Основні існуючі етапи аналізу використання матеріальних ресурсів, а також можливі напрями його розширення відповідно до вимог сучасного етапу розвитку теорії організації наведено на рис. 1.7.

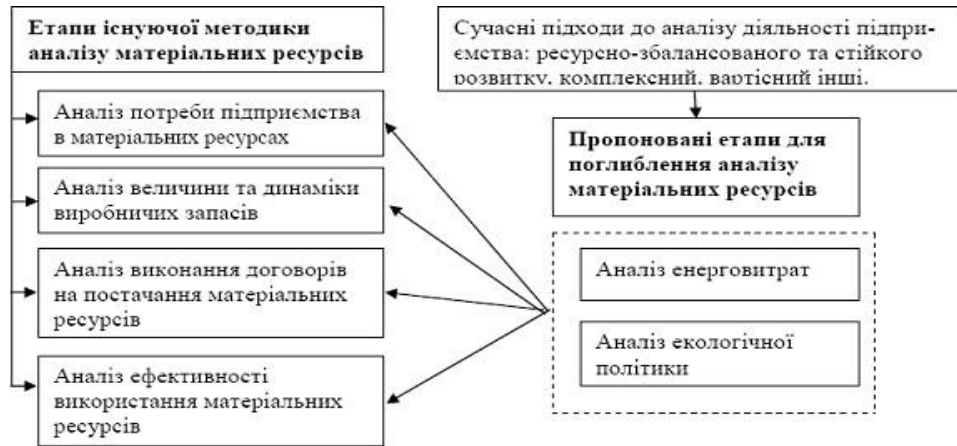

Рис. 1.7. Методики аналізу використання матеріальних ресурсів

Основою розширення методики аналізу використання матеріальних ресурсів, повинні стати такі підходи:

- вартісний підхід, який передбачає проведення всебічного дослідження впливу величини матеріальних ресурсів на вартісні характеристики результатів діяльності;
- збалансований підхід, який визначає необхідність дослідження процесів використання матеріальних ресурсів у взаємозв'язку з використанням інших видів ресурсів та результатів діяльності підприємства;
- комплексний підхід – визначає необхідність дослідження процесів функціонування підприємства в контексті стійкого його розвитку.

Застосування цих підходів дозволяє розширити спектр питань, які слід розглядати в процесі аналізу використання матеріальних ресурсів.

Для аналізу величини використаних матеріальних ресурсів беруть до уваги такі показники як частка виробничих запасів у складі активів підприємства та у складі оборотних активів підприємства. Ці показники відображають структурні характеристики активів, необхідні для нормального функціонування підприємства. Важливим об'єктом аналізу на даному етапі повинні стати також структурні зрушення, які будуть свідчити про можливі позитивні чи негативні тенденції. Зокрема, зменшення частки запасів та збільшення, наприклад, дебіторської заборгованості свідчить про проблеми із забезпеченням оборотності активів.

Оскільки інфляційні процеси по різному впливають на ціни на матеріальні ресурси та на ціни на продукцію підприємства, то слід врахувати темпи росту цін на покупні матеріальні та темпи росту цін на кінцеву продукцію. У разі, якщо динаміка цін на кінцеву продукцію перевищує динаміку цін на матеріальні ресурси, то підприємство все ж має зростання фінансових результатів, а тому може ігнорувати заходи з впровадження більш ресурсоефективних технологічних процесів. Протилежне співвідношення свідчить про неспроможність підприємства компенсувати зростанням цін на власну продукцію ріст цін на матеріальні ресурси, зниження фінансових ресурсів підприємства та нагальність завдання впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Концепція стійкого розвитку на мікрорівні визначає необхідність вивчення матеріальних ресурсів не тільки на «вході», а й на «виході». В процесі використання матеріальних ресурсів підприємство формує відходи виробництва, які досить часто спрямовує у зовнішнє середовище. Сучасні підприємства повинні нести відповідальність за екологічні наслідки своєї діяльності, яка традиційно досліджується та презентується у звітності зі стійкого розвитку. В даний час питання відповідальності бізнесу перестають бути декларативними, а підприємства, які бажають брати участь у продажах своїх акцій на міжнародних фондових біржах заповнюють звітність зі стійкого розвитку в автоматичному режимі. Відповідно такий етап аналізу як аналіз екологічних питань повинен стати складовою вивчення.

Тема 8. Нематеріальні ресурси підприємства

Однією з найбільш актуальних проблем, які стоять перед керівництвом сучасних підприємств, є проблема забезпечення ефективності виробництва. Від її рівня залежать конкурентоспроможність підприємства та темпи подальшого розвитку. Водночас дедалі більшу роль відіграють нематеріальні активи, частка яких у структурі активів суб'єктів підприємницької діяльності постійно зростає. Наявність нематеріальних активів у складі ресурсів підприємства збільшує ринкову вартість підприємств, підвищує інвестиційну привабливість та забезпечує захист їхніх прав. Трансформація постіндустріального суспільства в суспільство знань передбачає створення інноваційної моделі, основною складовою якої є інтелектуальний капітал як сукупність нематеріальних ресурсів. Розширення сфери використання нематеріальних активів, недосконалість законодавчої бази та класифікації об'єктів, недостатня розробка методики оцінки, Виходячи з цього, запропоновано послідовність та етапи оцінки вартості нематеріальних активів. Оцінка вартості нематеріальних активів проводиться в певній послідовності і включає такі етапи:

- 1) обстеження нематеріальних активів;
- 2) правова експертиза;
- 3) з'ясування типу вартості, що визначається, і вибір відповідного методу (методів) оцінки вартості;
- 4) формування інформаційної бази для проведення оцінки;
- 5) розрахунки вартості нематеріальних активів за вибраними методами;
- 6) підготовка звіту про оцінку.

Цілком очевидно, що розроблення методики оцінки вартості нематеріальних активів є надзвичайно важливим та актуальним завданням. Для оцінки нематеріальних активів застосовуються три основні методи, що застосовуються для оцінки в цілому: це витратний, прибутковий і ринковий методи. Разом з тим по відношенню до нематеріальних активів використання цих методів несе свою специфіку, оскільки нематеріальний актив є досить нестандартним об'єктом для оцінки. Так, величина вартості в рамках витратного методу базується на витратах, які необхідно понести, щоб відтворити об'єкт оцінки.

Наскільки ці витрати відображають ринкову вартість, наприклад, товарного знака? Якщо мова йде про оцінку новоствореного, не розкритого товарного знака, то, ймовірно, таке ототожнення може бути справедливим, особливо якщо всі витрати здійснені нещодавно. Якщо ж мова йде про оцінку вже розкритого бренду, то понесені витрати найчастіше мають досить віддалене відношення до його ринкової вартості, будь то витрати на рекламу (ефективність якої, як відомо, може бути різною) або тим більше витрати на реєстрацію.

Рис.1.8. Методи оцінки вартості нематеріальних активів

Не завжди можна застосувати до нематеріальних активів ринковий метод. Справа в тому, що нематеріальні активи найчастіше продаються в складі бізнесу, окремо ж продаж об'єктів нематеріальних активів трапляється досить рідко. Крім того, існує ряд об'єктів, наприклад, патенти або права на твори мистецтва, до яких дуже складно підібрати аналоги в повному розумінні цього слова. Звичайно, відомі випадки, коли той чи інший бізнес купується ради торгової марки або, наприклад, що належить підприємству технології, але

найчастіше буває непросто виділити вартісну частку покупки, що припадає на нематеріальний актив.

Тому основним підходом при оцінці нематеріальних активів найчастіше є прибутковий метод. Цей підхід заснований на доходах, які очікує отримати власник об'єкта оцінки. Оцінюючи нематеріальний актив в рамках дохідного підходу, аналітик шукає спосіб виділити дохід, що відноситься до оцінюваного нематеріального активу, щоб визначити вартість нематеріального активу за допомогою звичайних методів дохідного підходу (капіталізації або дисконтування). В цілому зручність застосування того чи іншого методу залежить від того, який саме нематеріальний актив оцінюється.

Тема 9. Фінансові ресурси підприємства

Вивчаючи дану тему необхідно відмітити, що важливим завданням управління фінансових ресурсів є вирішення питання щодо оптимального співвідношення між формуванням власного та залученого капіталу у господарських суб'єктах, а також ефективності їх використання, зокрема ціни залученого капіталу. Ефективність та обсяги виробництва підприємств обумовлюють склад та розмір фінансових ресурсів, водночас від їх величини та управління залежить зростання виробничо-економічного розвитку. Тому у сучасних умовах для господарюючих суб'єктів є актуальне питання пошуку фінансових джерел, їх управління та забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів.

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їх збалансованість і визначення оптимальної структури їхніх джерел.

Проте практика свідчить їх структура постійно змінюється під впливом різноманітних факторів, а саме зростання питомої ваги коштів залучених із зовнішніх джерел, і в першу чергу, частки кредиторської заборгованості, яка спричиняє систему неплатежів та приводить до зниження інвестиційних можливостей підприємницьких структур. Загалом, слід уникати як неконтрольованої кредиторської заборгованості, що призводить до погіршення платоспроможності підприємств, так і надлишкових власних фінансових ресурсів, що можуть сповільнювати виробничий розвиток через надмірне резервування накопичень і відволікання їх із виробничого процесу.

У сучасних умовах великий негативний вплив на ефективність використання фінансових ресурсів мають фактори кризового стану економіки, що існують незалежно від дій підприємства. Разом з тим, підприємства мають внутрішні резерви підвищення ефективності їх використання, на яка воно може впливати. До них належать: використання тривалих господарських зв'язків; удосконалення системи розрахунків; раціональна організація продажу; систематичний контроль за оборотністю коштів у розрахунках. Стратегічним завданням на найближчу перспективу є удосконалення системи фінансового забезпечення підприємств через поліпшення його структури, в якій домінуюче значення повинні мати власні джерела формування фінансових ресурсів. На механізм забезпечення фінансовими ресурсами підприємств впливає комплекс чинників, які можна об'єднати в наступні блоки: функціональні та забезпечувальні елементи, організаційно-економічні елементи, організаційно-технологічні особливості виробництва (рис. 1.9.).

Рис. 1.9. Механізм забезпечення та використання фінансових ресурсів підприємства

В цілому кваліфіковане внутрішнє управління фінансовими ресурсами за виділеними елементами рис.1.9. дає змогу підвищувати ефективність використання авансованого капіталу підприємства. Для ефективного відтворення і максимального примноження фінансових ресурсів важливо чітко дотримуватись спрямування отриманих грошових коштів з різних джерел фінансування в певні конкретні категорії активів

Тема 10. Інвестиційні ресурси підприємства

На початку вивчення даної теми необхідно за доцільне акцентувати увагу на теоретичних підходах щодо визначення сутності поняття «інвестиційні ресурси».

Підходи до трактування сутності понять «інвестиції», «інвестиційні ресурси», «інвестиційна діяльність», «інноваційно - інвестиційна діяльність» не є однозначними.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» визначено «правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України». Сутність інвестицій у ньому розкривається наступним чином (Стаття 1 даного Закону): «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);
- рухоме та нерухоме майно; майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань;
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права.

Визначення інвестиційної діяльності наведено у другій статті даного Закону: «Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій». Інвестиційні ресурси у даному Законі характеризуються об'єктом і здебільшого позиціонуються як джерела фінансування інвестиційної діяльності. Щодо цього у статті 10 даного Закону відзначено, що «Інвестиційна діяльність може здійснюватись за рахунок:

- власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо);
- позичкових фінансових коштів інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);
- залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб);
- бюджетних інвестиційних асигнувань;
- безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян.

Проблеми розвитку інвестиційного процесу в Україні спричиняються високим рівнем невизначеності, непередбачуваності та ризикованості. Світовий досвід підтверджує, що навіть у розвинутих країнах ці ризики мінімізуються за допомогою заходів державної фінансової підтримки інновацій. При цьому серед проблем, від розв'язання яких залежать тенденції динаміки економічного розвитку країни у перехідний період, одне з ключових місць посідають проблеми, пов'язані з оптимізацією джерел фінансування інвестиційної діяльності.

Вибір інвестиційної діяльності як основного фактору економічного зростання ставить проблему підвищення ефективності використання обмежених фінансових ресурсів із метою забезпечення більш стрімкого й стійкого економічного зростання. Для розв'язання цього завдання розглянемо інвестиції в інновації в розрізі сучасної системи фінансового управління економічними процесами на підприємствах. Джерелами фінансування капітальних вкладень можуть бути: власні фінансові ресурси; позичені фінансові ресурси; кошти, отримані від продажу цінних паперів, внески членів трудових колективів; кошти державного бюджету та місцевих бюджетів; кошти іноземних інвесторів. Насамперед, джерела фінансування інноваційних проектів залежать від фінансового механізму

підприємства. З точки зору сучасних досліджень фінансового менеджменту розмежовують фінансовий механізм за ознакою рівня фінансового управління на директивний і регульовальний. Безпосередній вплив на фінансову діяльність підприємства здійснюється через фінансовий механізм державного фіскального регулювання (ставки податків, різноманітні стимули і санкції), але, у свою чергу, ефективна організація та функціонування фінансів підприємства впливають на рівень державних фінансів (наповнюваність державного й місцевих бюджетів, позабюджетних фондів) і на економічне зростання взагалі. Можливість залучати фінансові ресурси з різних джерел, у тому числі на фінансовому ринку, дає змогу підприємству відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів, вибираючи оптимальні їхні комбінації. Однак є певні чинники, що впливають на обсяг і структуру фінансових ресурсів підприємства. До них належать: форма власності й організаційно-правові форми підприємства (так, наприклад, державні підприємства багато в чому залежать від складу і обсягу державних фінансових ресурсів як додаткового джерела формування капіталу), галузева приналежність підприємства, мета і завдання фінансово-господарської діяльності на певному проміжку часу, внутрішня фінансова політика підприємства тощо.

Тема 11. Інформаційні ресурси підприємства

При вивченні даної теми необхідно обґрунтувати й визначення шляхи удосконалення управління інформаційними ресурсами підприємств в умовах посилення конкурентних процесів ринкового середовища в Україні та викликів глобалізації світової економічної системи.

У процесі економічної глобалізації та швидкої зміни умов ведення господарської діяльності підприємств зростає потреба в переосмисленні методів управління інформацією та інформаційними ресурсами на підприємстві. Це зумовлює необхідність визначення нових підходів до процесу управління інформаційними ресурсами підприємства з урахуванням динамічності змін зовнішнього і внутрішнього навколишнього середовища через прискорення практичних дій щодо впровадження нововведень. Потужним ресурсом для підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності підприємства є оперативне використання цінної інформації в управлінській діяльності на основі новітніх інформаційних комп'ютерних систем і технологій. Це дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміну кон'юнктури, товару, цінову політику та здійснювати успішну господарську діяльність на ринку.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки обсяги інформації, які зберігають і використовують підприємства, в тому числі, підприємства-конкуренти, стрімко зростають, кардинально змінюється інтенсивність руху даних, ускладнюється ієрархічність структури та засобів використання інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

В цілому інформацію можна охарактеризувати як сукупність відомостей, які використовуються в процесі управлінської та господарської діяльності підприємства. Управлінська інформація пов'язана з обслуговуванням процесів виробництва, розподілу, обміну й споживання матеріальних благ і забезпечує розв'язання завдань організаційно-економічного управління. Інформація об'єднує відомості економічного, виробничо-технологічного, юридичного, соціального та іншого змісту. В управлінських інформаційних процесах інформація виступає одним з найважливіших ресурсів разом з енергетичними, трудовими, фінансовими і матеріальними ресурсами.

Інформація як ресурс має такі властивості як корисність, вартість, цінність, достовірність, повнота та «життєвий цикл». На підприємстві в процесі управлінської діяльності з інформацією здійснюється багато операцій (інформаційних процедур), які пов'язані зі збором, передачею, зберіганням (накопиченням), подальшим опрацюванням та отриманням кінцевого інформаційного продукту.

Інтеграція інформації внутрішнього середовища бізнес-структур, яка відображує фінансово-господарський стан підприємства з інформацією зовнішнього ринкового середовища формує інформаційні ресурси підприємства.

Сучасна концепція управління інформаційними ресурсами підприємства полягає в тому, що інформація, бази і банки даних, бази знань, комп'ютерні інформаційні системи та

персонал, як найцінніші ресурси підприємства, повинні бути ефективно (цілеспрямовано, вміло, продуктивно та економічно) керовані для досягнення найбільшого бізнесового успіху. Фундаментальною метою управління інформаційними ресурсами підприємства є формування такої їх структури й змісту, які здатні забезпечити ефективне вирішення проблем бізнесової діяльності підприємства та його сталу конкурентну перевагу в ринковому середовищі.

Тести

Тест 1. Зазначте, яка з наведених формул обчислення чисельності трудових ресурсів правильна:

- а) $ЧТ = ПРН - НІ - ППП + СВ + ПДП$;
- б) $ЧТ = ПРН - НІ + ППП - СВ + ПДП$;
- в) $ЧТ = ПРН - НІ - ППП - СВ - ПДП$;
- г) $ЧТ = ПРН + НІ - ППП + СВ + ПДП$;
- д) $ЧТ = ПРН + НІ + ППП + СВ + ПДП$,

де ЧТ — чисельність трудових ресурсів; ПРН – населення у працездатному віці; НІ — непрацюючі інваліди I і II групи у працездатному віці; ППП— особи працездатного віку, які перебувають на пенсії на пільгових умовах; СВ — працюючі особи старшого віку; ПДП — працюючі підлітки.

Тест 2. Зміна форми організації у процесі формування її нової професійної структури — це:

- а) організаційна культура;
- б) організаційна структура;
- в) організаційний розвиток;
- г) організаційне рішення;
- д) організаційне управління.

Тест 3. Трудові ресурси як економічна категорія — це:

- а) населення, яке характеризується певним фізичним та інтелектуальним потенціалом відповідно до умов відтворення робочої сили;
- б) здатність людей до праці;
- в) працівники, які значаться у штатному розписі;
- г) наймані працівники, які працюють в усіх сферах економічної діяльності;
- д) особи, які працюють за наймом і не за наймом (самозайняті).

Тест 4. На формування трудових ресурсів у прогнозованому періоді впливають такі фактори:

- а) темпи збільшення обсягу валового внутрішнього продукту;
- б) чисельність працездатного населення у працездатному віці;
- в) створення нових робочих місць;
- г) зростання рівня заробітної плати в окремих галузях економіки;
- д) створення нових робочих місць у сфері малого та середнього бізнесу.

Тест 5. Ступінь напруження на ринку праці характеризують такі показники:

- а) попит на робочу силу;
- б) пропозиція робочої сили;
- в) кількість вакантних робочих місць;
- г) кількість громадян, які зареєструвались у центрах зайнятості як безробітні;
- д) співвідношення попиту та пропозиції робочої сили.

Тест 6. До внутрішніх чинників планування людських ресурсів фірми належать:

- а) національний рівень зайнятості;
- б) пропозиція та попит на ринку праці;
- в) очікувані зміни у структурі фірми;
- г) кількість випускників навчальних закладів;
- д) зміни в економічній активності населення.

Тест 7. Якісними характеристиками трудових ресурсів є:

- а) середній коефіцієнт приросту населення;
- б) кількість населення у працездатному віці;
- в) частка працездатного населення в загальній кількості трудових ресурсів;
- г) освітній рівень;
- д) професійно-кваліфікаційна структура.

Тест 8. Зазначте вид безробіття, що становлять працівники, які переходять на інше місце роботи:

- а) інституційний;
- б) фрикційний;
- в) прихований;
- г) технологічний;
- д) структурний.

Тест 9. Економічно активним населенням є:

- а) працездатне населення;
- б) працездатне населення, зайняте трудовою діяльністю, що приносить йому дохід;
- в) населення, зайняте доглядом за дітьми;
- г) безробітне населення;
- д) особи, які служать у збройних силах.

Тест 10. Державне управління трудовими ресурсами здійснюють:

- а) відповідний комітет Верховної Ради;
- б) підприємницькі структури;
- в) Міністерство праці та соціальної політики України;
- г) підрозділи з управління кадрами галузевих міністерств і відомств;
- д) акціонерні товариства.

Тест 11. На формування трудових ресурсів у прогнозованому періоді впливають такі фактори:

- а) темпи збільшення обсягу валового внутрішнього продукту;
- б) чисельність працездатного населення у працездатному віці;
- в) створення нових робочих місць;
- г) зростання рівня заробітної плати в окремих галузях економіки;
- д) створення нових робочих місць у сфері малого та середнього бізнесу.

Тест 12. Ступінь напруження на ринку праці характеризують такі показники:

- а) попит на робочу силу;
- б) пропозиція робочої сили;
- в) кількість вакантних робочих місць;
- г) кількість громадян, які зареєструвались у центрах зайнятості як безробітні;
- д) співвідношення попиту та пропозиції робочої сили.

Тест 13. До внутрішніх чинників планування людських ресурсів фірми належать:

- а) національний рівень зайнятості;
- б) пропозиція та попит на ринку праці;
- в) очікувані зміни у структурі фірми;

- г) кількість випускників навчальних закладів;
- д) зміни в економічній активності населення.

Тест 14. Зазначте, що з переліченого не належить до державного регулювання оплати праці:

- а) законодавче встановлення та зміна мінімального розміру оплати праці;
- б) податкове регулювання коштів, що спрямовуються на оплату праці організаціями;
- в) встановлення посадових окладів;
- г) встановлення районних коефіцієнтів;
- д) встановлення державних гарантій щодо оплати праці.

Тест 15. Структурна перебудова економіки на ринкових принципах зумовить такі зміни на ринку праці:

- а) зменшення потреби у працівниках в усіх галузях економіки;
- б) збільшення кількості робочих місць технічного профілю;
- в) пріоритетне створення робочих місць у сфері послуг;
- г) зменшення пропозиції робочої сили;
- д) підвищення ціни робочої сили.

Тест 16. Назвіть складові, які в процесі організації фінансових ресурсів бізнесу у повному обсязі відображають їх організацію:

- а) склад грошових фондів підприємства, порядок їх створення і використання, співвідношення між розмірами фондів підприємств, взаємовідносини підприємства з фінансово-кредитною системою.
- б) взаємовідносини підприємства з фінансово-кредитною системою, порядок їх створення і використання, співвідношення між розмірами фондів підприємств.
- в) склад грошових фондів підприємства, порядок їх створення і використання.
- г) створення і використання грошових коштів.
- д) всі відповіді правильні.

Тест 17. Назвіть складові, які тимчасово відносяться до власних фінансових ресурсів.

- а) Резервний фонд
- б) Амортизаційний фонд
- в) Спеціальні фонди
- г) Нерозподілений прибуток
- д) Кредиторська заборгованість

Тест 18. Кредитор – це...

- а) суб'єкт кредитних відносин, який отримав у тимчасове користування грошові кошти на умовах повернення, платності і строковості;
- б) суб'єкт кредитних відносин, який надав кредит іншому суб'єкту господарської діяльності у тимчасове користування;
- в) суб'єкт кредитних відносин, який отримав у тимчасове користування грошові кошти;
- г) юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтверджені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника.
- д) вимога повернути гроші за певний період часу.

Тест 19. Рентабельність — це:

- а) частина прибутку, що залишається після відшкодування усіх витрат;
- б) абсолютний показник ефективності роботи підприємства;
- в) відносний показник ефективності роботи підприємства;
- г) показник який характеризує прибутковість;
- д) правильної відповіді немає.

Тести 20. Фінансові ресурси підприємства утворюються за рахунок:

- а) тільки власних коштів;
- б) тільки позичкових коштів;
- в) власних і позичкових коштів;
- г) за рахунок споживачів товару;
- д) правильної відповіді немає.

Тест 21. Знайдіть правильне визначення економічної сутності кредиту:

- а) кредит – це форма руху позичкового капіталу, що надається на умовах повернення;
- б) кредит – це економічні відносини, що виникають між кредитором і кредитодержувачем;
- в) кредит – це рух вартості у сфері товарного обміну;
- г) кредит – це позичка в грошовій або товарній формах на умовах повернення;
- д) кредит – це поворотна матеріальна допомога підприємству.

Тест 22. До які характеризують фінансову незалежність підприємства, відносять:

- а) показник абсолютної ліквідності;
- б) коефіцієнт покриття;
- в) коефіцієнт автономії;
- г) коефіцієнт прибутковості;
- д) коефіцієнт фінансової стабільності.

Тест 23. Види фінансової реорганізації підприємства включають:

- а) злиття;
- б) приєднання;
- в) поглинання;
- г) купівля-продаж;
- д) всі відповіді правильні

Тест 24. Власні фінансові ресурси підприємства - це:

- а) статутний капітал, резервний капітал, прибуток;
- б) довгострокові і короткострокові кредити;
- в) кредиторська заборгованість;
- г) заборгованість по податкам;
- д) заборгованість по оплаті праці.

Тест 25. Позичкові джерела формування оборотних активів підприємства - це:

- а) кошти, отримані у вигляді банківських кредитів;
- б) кошти отримані як благодійні на безповоротній основі;
- в) кошти отримані у вигляді пайового капіталу;
- г) кошти у вигляді на поворотній основі;
- д) всі відповіді правильні.

Тест 26. Оборотні кошти підприємства використовуються ефективніше тоді, коли:

- а) вони рівномірно зайняті як у сфері виробництва, так і в сфері обігу;
- б) коли вони зайняті тільки у сфері обігу;
- в) коли вони постійно перевищують величину страхового запасу;
- г) коли вони під відсотки ставляться на депозит;
- д) всі відповіді вірні.

Тест 27. Оборотні кошти підприємства – це ...

- а) гроші в касі підприємства, на рахунках у банку;

- б) необоротні активи;
- в) предмети праці;
- г) кошти, авансовані у виробничі оборотні фонди та фонди обігу;
- д) всі відповіді правильні.

Тест 28. Оборотні виробничі фонди – це ...

- а) оборотні кошти у виробництві;
- б) оборотні кошти у готовій продукції;
- в) оборотні кошти у виробничих запасах і у виробництві;
- г) оборотні кошти на рахунках в банках і в касі підприємства
- д) всі відповіді правильні.

Тест 29. Яким чином визначається стан оборотних коштів?

- а) наявністю оборотних коштів на певну дату;
- б) порівнянням фактичної наявності оборотних коштів з нормативом;
- в) порівнянням фактичної наявності оборотних коштів на певні дати;
- г) браком власних оборотних коштів;
- д) всі відповіді правильні.

Тест 30. До різновиду оборотних активів відносять:

- а) нематеріальні активи;
- б) основні засоби;
- в) довгострокові фінансові інвестиції;
- г) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- д) всі відповіді правильні.

Тест 31. Ненормованими оборотними активами є:

- а) виробничі запаси;
- б) незавершене виробництво;
- в) грошові кошти та кошти в розрахунках;
- г) готова продукція;
- д) всі відповіді правильні.

Тест 32. Який з нижченаведених методів розрахунку потреби в оборотних активах враховує тенденції та співвідношення в змінах обсягу виробництва:

- а) метод прямого розрахунку;
- б) аналітичний метод;
- в) коефіцієнтний метод;
- г) аналітичний і коефіцієнтний метод.
- д) немає правильної відповіді.

Тест 33. Сталі пасиви відносять до:

- а) власних джерел формування оборотних активів;
- б) джерел, прирівняних до власних;
- в) позичкових джерел;
- г) залучених джерел;
- д) немає правильної відповіді.

Тест 34. Прибуток підприємства відносять до:

- а) власних джерел формування оборотних активів;
- б) джерел, прирівняних до власних;
- в) позичкових джерел;
- г) залучених джерел;
- д) немає правильної відповіді.

Тест 35.Кредити банків відносять до:

- а) власних джерел формування оборотних активів;
- б) джерел, прирівняних до власних;
- в) позичкових джерел;
- г) залучених джерел;
- д) немає правильної відповіді.

Завдання до виконання практичної частина СРС**Завдання №1**

Проведіть класифікацію джерел фінансових ресурсів бізнесу і відобразіть їх, в правій частині таблиці 1 власні фінансові ресурси та прирівняні до них – лівій частині, позичені й залучені фінансові ресурси

1. Статутний капітал
2. Надходження коштів від емісії облігацій та інших видів цінних паперів
3. Додатковий капітал
4. Цільове фінансування
5. Нерозподілений прибуток
6. Кредиторська заборгованість (сталі пасиви)
7. Доходи від реалізації основних засобів та оборотних активів
8. Благодійні й інші надходження
9. Кредити банків
10. Поворотна фінансова допомога
11. Амортизаційні відрахування
12. Резервний капітал

Таблиця 1

Власні та прирівняні до них	Позичені й залучені

Завдання 2

ТОВ «Мрія» функціонує 5 років. Щорічні прибуток до оподаткування складає:

Дані для розрахунку

№ п/п	Показники	Значення показника в
1.	за перший рік	600 тис. грн
2.	за другий рік	580 тис. грн
3.	за третій рік	425 тис. грн
4.	за четвертий рік	330 тис. грн
5.	за п'ятий рік	288 тис. грн

На основі проведених розрахунків визначте:

1. Суму резервного капіталу на підприємстві;

2. Обґрунтуйте в яких нормативних документах фіксується граничний розмір резервного капіталу.
3. Визначте обсяг резервного капіталу який необхідно додатково сформувати до гранично-мінімального рівня якщо відомо що розмір статутного капіталу на підприємстві складає 1980 тис. грн.
4. Обґрунтуйте з якою метою створюється резервний капітал і коли він може бути використаний.
5. Зробіть висновки.

Довідково: Підприємство знаходиться на загальній системі оподаткування і оподатковується за базовою ставкою 18%.

Завдання 3

У пасиві балансу ПАТ «Едельвейс» станом на 1.01.2022 року значаться такі показники:

Дані для розрахунку

№ п/п	Показники	Значення показника в	
		На початок	На кінець
1.	Статутний капітал	930 тис. грн	930 тис. грн
2.	Додатково вкладений капітал	145 тис. грн	145 тис. грн
3.	Інший додатковий капітал	130 тис. грн	130 тис. грн
4.	Резервний капітал	150 тис. грн	165 тис. грн
5.	Прибуток (непокритий збиток)	55 тис. грн	155 тис. грн
6.	Вилучений капітал	22 тис. грн.	25 тис. грн
7.	Всього:		

На основі проведених розрахунків визначте на початок і кінець звітного періоду:

1. Розмір власного капіталу ПАТ «Едельвейс»;
2. Визначте рентабельність власного капіталу при що нерозподілений прибуток на кінець звітного періоду буде складати 155 тис. грн.
3. Зробіть висновки.

Завдання №4

Знайдіть правильну відповідь яка розкриває зміст кожної із функцій власного капіталу.

У лівій частині таблиці назвіть функцію яка відповідає наведеному змісту.

1. База для нарахування дивідендів і розподілу майна.
2. Забезпечення відповідальності та гарантії діяльності підприємства.
3. Функція фінансування та забезпечення ліквідності.
4. Функція управління та контролю.
5. Захисна функція.
6. Заснування та введення в дію підприємства

Зміст функцій через які проявляється сутність власного капіталу	Основні функції власного капіталу:
<p>1. Власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для запуску в дію нового суб'єкта господарювання. Фінансування діяльності на довгостроковий та поточний період у вигляді інвестицій у необоротні оборотні активи на постійній основі, тобто коштами, що необмежено довго знаходяться в розпорядженні підприємства.</p> <p>2. Власний капітал є свого роду майновим забезпеченням для кредиторів підприємства. Власному капіталу в пасиві балансу відповідають чисті активи в активній стороні балансу. Чим більший власний капітал підприємства, зокрема статутний капітал, тим більших збитків може зазнати підприємство без загрози інтересам кредиторів, отже, тим вищою є його кредитоспроможність. Захист прав кредиторів, які здатні звернути</p>	

свої вимоги на майно підприємства в межах власного капіталу і особливо в частині його статутного фонду.

3. Ця функція показує значення власного капіталу для його власників. Чим більший власний капітал, тим краще захищеним є підприємство від впливу загрозливих для його існування факторів, оскільки саме за рахунок власного капіталу можуть покриватися збитки підприємства. Якщо в результаті збиткової діяльності відбувається перманентне зменшення власного капіталу, то підприємство може опинитися на межі банкрутства. Гарантування майнового захисту прав власників підприємства (в акціонерних товариствах – учасників) на частину статутного капіталу.

4. Внесками у власний капітал, разом зі спорудами, обладнанням, цінними паперами та іншими матеріальними цінностями, можуть бути грошові кошти. Вони використовуються для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, а також для погашення заборгованості по позичках. Це, у свою чергу, підвищує ліквідність підприємства та потенціал довгострокового фінансування його діяльності.

5. Одержаний протягом року прибуток або розподіляється та виплачується власникам корпоративних прав у вигляді дивідендів (спрямовується на збільшення статутного чи резервного капіталу). Нарахування дивідендів, як правило, здійснюється за встановленою ставкою відповідно до частки акціонера (пайовика) в статутному капіталі. Аналогічним чином відбувається розподіл майна підприємства у разі його ліквідації чи реорганізації.

6. Згідно із законодавством власники підприємства можуть брати участь в його управлінні. Найвищим органом АТ чи ТОВ є збори учасників товариства, які призначають керівні органи та ревізійну комісію. Фактичний контроль над підприємством здійснює власник контрольного пакета його корпоративних прав. Володіння контрольним пакетом дає можливість проводити власну стратегічну політику розвитку підприємства, формувати дивідендну політику, контролювати кадрові питання. Таким чином, статутний капітал забезпечує право на управління виробничими факторами та майном підприємства.

Завдання 5

ПАТ «Едельвейс» станом на 01.04.2022 року має такі показники:

№п/п	Показники	Значення показника
1.	Основні засоби	80000 грн.
2.	Матеріали	5200 грн.
3.	Нерозподілений прибуток	4200 грн.
4.	Заборгованість страховій компанії	1000 грн.
5.	Незавершене виробництво	1800 грн.
6.	Готова продукція	1000 грн.
7.	Заборгованість по заробітній платі	2000 грн.
8.	Залишок коштів на поточному рахунку	5000 грн.
9.	Залишок коштів в касі	50 грн.
10.	Заборгованість постачальникам	1500 грн.
11.	Дебіторська заборгованість	200 грн;
12.	Статутний капітал	83850 грн.
13.	Заборгованість Пенсійному фонду	500 грн.
14.	Заборгованість бюджету	200 грн.

На основі вище наведених показників необхідно:

1. Побудувати агрегований баланс за статтями розміщення засобів;
2. Визначити суму високо ліквідних активів;
3. Визначити суму поточних зобов'язань.
4. Визначити коефіцієнт абсолютної ліквідності.
5. Зробити висновки.

Агрегований баланс по розміщенню бізнес-ресурсів

Актив		Пасив	
Баланс		Баланс	

Завдання 6.

На основі нижче наведених показників ПАТ «Мрія» необхідно розрахувати:

1. Коефіцієнт фінансової незалежності;
2. Коефіцієнт фінансової стійкості;
3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу.

Показники для розрахунку

№ п/п	Показники	Значення показника
1.	Відомо, що власний капітал підприємства рівний	550 тис. грн,
2.	Валюта балансу	862 тис. грн.,
3.	Позиковий капітал	462 тис. грн
4.	Необоротні активи	331 тис. грн
5.	Оборотні активи	369 тис. грн
6.	Довгострокові зобов'язання	100 тис. грн.,
7.	Активи	821 тис. грн.

При розв'язку задачі можна користуватись такими формулами:

1. Коефіцієнт фінансової незалежності:

Кф.н. = Власний капітал / Валюта балансу (нормативне значення (> 0,5)).

2. Коефіцієнт фінансової стійкості:

Кф.с. = Власний капітал / Позичковий капітал (нормативне значення показника фінансової стійкості >1).

3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу:

Км.вл.к. = Власний оборотний капітал / Власний капітал

Висновок.

Завдання 7

Розрахувати показники оцінки ділової активності підприємства:

1. продуктивність праці,
2. оборотність власного капіталу,
3. оборотність активів,
4. період обороту дебіторської заборгованості, період обороту кредиторської заборгованості), якщо відомо, що середня чисельність працівників рівна – 340 осіб,
5. виручка від реалізації – 300 000 грн,
6. валюта балансу – 728 000 грн,
7. дебіторська заборгованість – 34 000 грн,
8. кредиторська заборгованість – 12 000 грн,
9. собівартість реалізованої продукції – 115 000 грн,
10. власний капітал – 515 000 грн.

Для розв'язку можна використати такі формули:

1. Продуктивність праці:

$P_{п} = \text{виручка} / \text{середня чисельність працівників}$

Висновок: на одного працівника припадає ? грн реалізованої продукції.

2. Оборотність власного капіталу:

$O_{вк} = \text{Чиста виручка} / \text{власний капітал}$

На 1 грн власного капіталу, авансованого у виробництво, припадає ? грн реалізованої продукції.

3. Оборотність активів:

$O_{а} = \text{Виручка} / \text{середньорічну вартість активів}$

Повний цикл виробництва та обігу за рік здійснюється ? раз. Або кожна гривня активів принесла в середньому ? грн виручки від реалізації продукції.

4. Період обороту дебіторської заборгованості:

$P_{о} = \text{середньорічна вартість дебітор. заборг.} \times 360 / \text{виручка (в днях)}$.

Термін, протягом якого дебіторська заборгованість перетворюється у грошові кошти складає ? днів.

5. Період обороту кредиторської заборгованості:

$P_{о} = \text{середньорічна вартість кредитор. заборг.} \times 360 / \text{собівартість (в днях)}$.

Термін, протягом якого кредиторська заборгованість погашається підприємством складає ? днів.

Методичні вказівки до розв'язку практичних завдань з ефективного використання матеріальних ресурсів

При розв'язуванні задач щодо ефективного використання матеріальних ресурсів можна використати наступні основні показники ефективності використання матеріальних ресурсів :

- матеріаловіддача, яка розраховується як відношення вартості товарної продукції досуми матеріальних витрат і характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів;
- матеріаломісткість продукції (розраховується як відношення суми всіх матеріальних витрат до вартості товарної продукції).
- рівень використання матеріальних ресурсів за структурою випуску продукції (розраховується як відношення суми матеріальних витрат до собівартості продукції і характеризує питому вагу матеріальних витрат у собівартості продукції).
- коефіцієнт споживання матеріалів (розраховується як відношення фактичних матеріальних витрат до планових, перерахованих на фактичний обсяг випуску та асортимент продукції, і характеризує рівень ефективності фактичного витрачання матеріальних ресурсів.

- часткові показники матеріаломісткості - металомісткість, паливомісткість, сировинномісткість, енергомісткість, питома матеріаломісткість - характеризують рівень використання окремих груп чи видів матеріальних ресурсів.

Аналіз цих показників необхідно здійснюється в такій послідовності:

- вивчається динаміка показників;
- визначається сума економії матеріалів внаслідок зниження матеріаломісткості або сума перевитрат в результаті підвищення матеріаломісткості.
- розраховується вплив зміни ефективності використання матеріалів на обсяг продукції;
- визначаються резерви підвищення ефективності використання матеріалів і резерви можливого збільшення обсягу продукції, внаслідок більш ефективного використання матеріалів.

**Критерії оцінювання
самостійної та індивідуальної роботи**

Схема оцінювання *індивідуального завдання*:

«Відмінно» – тему розкрито творчо та логічно, надано критичну оцінку основних проблем і розглянуто способи їх вирішення. Оформлення відповідає встановленим вимогам. Доповідь студента й відповіді на запитання логічні, аргументовані та ілюструються роздавальним матеріалом.

- «Добре» – тему розкрито, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру. Доповідь логічна, роботу оформлено в межах вимог.
- «Задовільно» – тему в основному розкрито, але мають місце недоліки змістовного характеру. Є зауваження щодо оформлення роботи.
- «Незадовільно» – нечітко сформульовано мету, розділи не пов'язані між собою. Відсутній огляд сучасних літературних джерел. Недбале оформлення роботи.

➤ **Критерії оцінювання тестових завдань:**

- На «відмінно» оцінюється 80%-100% правильних відповідей.
- На «добре» оцінюється 60%-70% правильних відповідей.
- На «задовільно» оцінюється 40%-50% правильних відповідей.
- На «незадовільно» оцінюється менше 40% правильних відповідей.

➤ **Критерії оцінювання виконаної практичної частини СРС:**

- На «відмінно» оцінюється правильний розв'язок і наведені обґрунтовані висновки.
- На «добре» оцінюється розв'язок правильний, але студентом допущені незначні похибки при розв'язку практичної частини
- На «задовільно» оцінюється розв'язок практичної частини не до кінця.
- На «незадовільно» оцінюється якщо студент не виконав жодне із поставлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави: Монографія. – К.: «НІОС», 1997
2. Пройда-Носик Н.Н., Грабарчук С.С. Фінансові ресурси підприємства. // Фінанси України, 2003. – №1. – С. 96 – 103. 176 с.
3. Хрущ Н.В. Аналіз та оцінка рівня прибутковості і фінансових ресурсів підприємства / Н.В. Хрущ // Економіст, 2009. – № 7. – С. 28–31.
4. Стецюк П. Теорія та практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. 386 с.
5. Бланк І. О. Управління формуванням капіталу / І. О. Бланк – К.: Ельга, 2002. – 512 с.
6. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / В.М. Опарін // Вісник НБУ. – 2000. - №5. – С. 11.
7. Мельник О.М. Економічний зміст фінансових ресурсів підприємства / О.М. Мельник // Вісник ЖДТУ. – 2010. - №2 (52). – С. 350-354.

8. Дорошенко Л. С. Тестові завдання з дисципліни “Управління трудовими ресурсами” – К.: МАУП, 2001.– 16 с.
9. Золотаренко В.О. Функціонально-структурна модель управління структурою капіталу підприємства / В.О. Золотаренко //Управління розвитком. 2011. № 1 (98). С. 147–150.
10. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : монографія / І.Й. Яремко.Л.: Каменярь, 2009. 176 с.
11. Управління структурою капіталу підприємства. URL: http://pidruchniki.com/1405092340758/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/upravlinnya_strukturoyu_kapitalu_pidpriyemstva.
12. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник. — К.: Знання, 2006.— 431с.
13. Євдокимов В.В. Інтелектуальна власність у системі бухгалтерського обліку / В.В. Євдокимов // Торгівля, комерція, підприємництво. Збірник наукових праць Львівської комерційної академії. – 2012. – Вип. 14. – С. 186–191.
14. Плекан М.В. Проблемні аспекти нематеріальних активів / М.В. Плекан // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2015. – №1(45). – С. 112–115.
15. Диба В.М. Нематеріальні активи: принципи визначення та визнання / В.М. Диба // Збірник наукових праць КНЕУ «Вчені записки». – 2014. – №10. – С. 217–222.
16. Шаманська О. І. Сучасні підходи до оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Шаманська // Ефективна економіка : електроннонаукове фахове видання. – 2013 – № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1860>
17. Мірошниченко О.Ю., Ревуцька Н.В., Гончарова О.М. Управління ресурсами підприємства: навч. посіб. К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. 217с.
18. Вовк О.М., Ареф’єва О.В. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: монографія К.: НАУ, 2019. 342 с.
19. Вовк О.М. Ресурсне забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку потенціалу авіапідприємства. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія «Економіка і управління». К.: ДЕТУТ, 2015. Вип. 32. С.91-99.
20. Кучерук Г.Ю., Тимошук О.М., Вовк О.М., Мельник О.В. Якість логістизації транспортних послуг: інвестиційний аспект: монографія. Київ.: ТОВ «СІК ГРУПІ УКРАЇНА, 2020. С.180.

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМТВА

Методичні рекомендації
Укладач *У.В. Росола*

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб`єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600 м. Мукачево, вул. Ужгородська. 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>